

Allochtone en autochtone schoolverlaters op de Nederlandse arbeidsmarkt

Vries, M.R. de & Wolbers, M.H.J. (2002), *Verschillen in arbeidsmarktpositie tussen allochtone en autochtone schoolverlaters in Nederland: De rol van het bereikte opleidingsniveau en sociale herkomst*, Researchcentrum voor onderwijs en arbeidsmarkt, Universiteit Maastricht, 45-3, pp. 23-39.

Nederland kent een minderhedenbevolking waarin de herkomstlanden Turkije, Marokko, Suriname en de Nederlandse Antillen domineren. Tot de eerste oliecrisis in de jaren zeventig van de vorige eeuw was het voor etnische minderheden relatief eenvoudig om werk te vinden in Nederland. Sindsdien is de werkloosheid onder allochtonen echter enkele malen hoger dan onder de autochtone bevolking. Bovendien zijn allochtonen veelal werkzaam in posities aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Deze situatie doet zich vaak al voor vanaf het moment dat zij de arbeidsmarkt betreden. De ongunstige positie van allochtonen op de arbeidsmarkt versterkt de angst dat er zich in Nederland een etnische onderklasse kan vormen. Deze dreiging is met name realistisch als allochtonen puur vanwege hun etnische herkomst worden uitgesloten van de arbeidsmarkt en niet vanwege een gebrek aan relevante kennis en vaardigheden. Dit onderzoek probeert een verklaring te geven voor de achterstandspositie van allochtone schoolverlaters op het moment van arbeidsmarktintrede. Daarbij is met name gekeken naar het bereikte opleidingsniveau en de sociale herkomst van schoolverlaters. In deze bijdrage worden de belangrijkste resultaten op een rij gezet.

Waarom doen allochtonen het minder goed op de arbeidsmarkt?

Voor het verklaren van verschillen in arbeidsmarktpositie tussen allochtonen en autochtonen wordt recentelijk veel aandacht geschonken aan de rol van het bereikte *opleidingsniveau* en de *sociale herkomst* (zie onder meer Brinbaum & Werquin, 1999; Heath & McMahon, 2000; Mansuy & Schröder, 2001; Jonsson, 2002). Hiermee kan worden vastgesteld of het probleem van etnische ongelijkheid een uniek, nieuw verschijnsel is of dat dit (gedeeltelijk) valt terug te voeren op bestaande ongelijkheden op de arbeidsmarkt, met name die ten aanzien van onderwijs en sociale achtergrond. Met andere woorden: het gaat erom of de ongunstige positie van allochtonen kan worden toegeschreven aan dezelfde aspecten en mechanismen waarmee de ongunstige arbeidsmarktpositie van Nederlanders met een laag opleidingsniveau en/of een lage sociale herkomst kan worden verklaard.

Onderzoeksoepzet: 3 grootscheepse enquêtes

In ons onderzoek hebben we allereerst bestudeerd hoe de arbeidsmarktpositie van allochtone schoolverlaters in Nederland zich verhoudt tot die van autochtone schoolverlaters. Vervolgens is aan de hand van multivariate analyse onderzocht hoe de veronderstelde achterstandspositie van allochtone schoolverlaters op de arbeidsmarkt kan worden verklaard. Bij de verklaring van verschillen in arbeidsmarktpositie tussen allochtone en autochtone schoolverlaters is met name gekeken naar het bereikte opleidingsniveau en de sociale herkomst. We hebben gebruik gemaakt van gegevens uit drie grootschalige enquêtes die in het najaar van 1998 zijn gehouden onder bijna 30 000 gediplomeerde schoolverlaters en afgestudeerden van alle vormen van secundair en tertiair onderwijs die het Nederlandse onderwijssysteem kent. Het moment van ondervraging is ongeveer anderhalf jaar na het verlaten van het onderwijs.

Moelijkst voor de Turken

We hebben *drie aspecten van de arbeidsmarktpositie* van schoolverlaters bestudeerd. Ten eerste werd de kans op betaald werk onderzocht. Ten tweede hebben we de kans op vast werk geanalyseerd. Ten derde is het beroepsprestige van de baan waarin schoolverlaters werkzaam zijn, vastge-

steld.¹ Tabel 1 vermeldt de belangrijkste resultaten.

Als we de arbeidsmarktpositie van allochtone schoolverlaters anderhalf jaar na afloop van de opleiding vergelijken met die van autochtone schoolverlaters, dan valt op dat de situatie *voor Turken het slechtst* is. Allereerst is voor Turkse schoolverlaters de kans op betaald werk aanzienlijk kleiner dan voor Nederlandse schoolverlaters. Daarnaast is de kans op vast werk kleiner voor Turkse schoolverlaters en zijn zij in banen werkzaam met een lager beroepsprestige. Ook Marokkaanse schoolverlaters hebben minder vaak een vast dienstverband en zij werken in beroepen met minder aanzien dan Nederlandse schoolverlaters. Het is echter opvallend dat, als het gaat om de kans op betaald werk, Marokkanen niet ongunstig afsteken ten opzichte van Nederlanders. De arbeidsmarktpositie van Surinaamse/Antilliaanse schoolverlaters ten slotte is slechter wanneer het gaat om de kans op (vast) werk. De kloof met Nederlandse schoolverlaters is echter kleiner voor hen dan voor Turkse en Marokkaanse schoolverlaters.

Deze etnische verschillen in arbeidsmarktpositie kunnen – in het geval van (*vast*) *werk* – niet worden toegeschreven aan verschillen in het bereikte opleidingsniveau van schoolverlaters, noch aan verschillen in sociale herkomst. Dit is wel het geval bij het *bereikte beroepsprestige*. Bij Marokkaanse schoolverlaters kan het lagere beroepsniveau dat

Tabel 1.

Arbeidsmarktpositie van schoolverlaters naar etnische herkomst.

(%)	Totaal	Nederlands	Surinaams/Antilliaans	Turks	Marokkaans
Betaald werk					
Ja	97	97	92	88	97
Nee	3	3	8	12	3
Vast werk					
Ja	83	83	79	76	74
Nee	17	17	21	24	26
Beroepsprestige ¹	48	48	49	41	43

1 gemiddelde score (in plaats van percentage) op een schaal lopend van 13 tot en met 87 prestigeepunten.

Bron: OA, schoolverlaters-enquêtes RUBS 1998, HBO-Monitor 1998 en WO-Monitor 1998.

zij behalen, worden toegeschreven aan hun lagere opleidingsniveau en hun lagere sociale komaf. Als met deze factoren rekening wordt gehouden, dan zijn de opbrengsten op de arbeidsmarkt voor Marokkaanse schoolverlaters – in termen van beroepsprestige – zelfs hoger dan die voor Nederlandse schoolverlaters. Ook bij Turkse schoolverlaters kan het lager behaalde beroepsniveau grotendeels worden verklaard door het lager bereikte opleidingsniveau en de lagere sociale komaf.

Het belang van opleiding

Het *bereikte opleidingsniveau* van schoolverlaters zelf heeft een *positief effect* op de drie onderzochte aspecten van de arbeidsmarktpositie. Hoogopgeleide schoolverlaters hebben vaker betaald werk, hebben vaker vast werk en bereiken meer beroepsprestige in hun baan dan laagopgeleide schoolverlaters. Naast het effect van het opleidingsniveau heeft *sociale herkomst* – afgemeten aan het hoogst bereikte opleidingsniveau van de ouders – een direct effect op de arbeidsmarktpositie van schoolverlaters. De invloed van het opleidingsniveau van de ouders is echter *veel geringer* – en zelfs negatief bij de kans op (vast) werk – dan de invloed van het door de schoolverlaters zelf bereikte opleidingsniveau. Een deel van het totale effect van het opleidingsniveau van de ouders verloopt echter via het opleidingsniveau van de schoolverlaters.

Besluit

Op basis van deze bevindingen kunnen we concluderen dat – ook als rekening wordt gehouden met ‘traditionele’ vormen van ongelijkheid ten aanzien van onderwijs en sociale achtergrond – er verschillen in arbeidsmarktpositie tussen allochtone en autochtone schoolverlaters *blijven bestaan*. Allochtonen met gelijke opleidingskwalificaties en dezelfde sociale achtergrond als autochtonen hebben immers een kleinere kans op (vast) werk. Maar als er sprake is van (vast) werk, dan zijn de waargenomen verschillen in beroepsprestige tussen allochtone en autochtone schoolverlaters wel grotendeels toe te schrijven aan verschillen in het bereikte opleidingsniveau en sociale herkomst. Dit geldt met name voor allochtone schoolverlaters die de laagste kwalificaties hebben behaald dan wel de

minste hulpbronnen van hun ouders hebben meegekregen, te weten Turkse en Marokkaanse schoolverlaters.

Robert de Vries

Maarten Wolbers

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt

(ROA)

Universiteit Maastricht

Noot

1. Betaalde werknemers zijn schoolverlaters die na het voltooien van het initieel onderwijs deel uitmaken van de actieve beroepsbevolking. Vast werk omvat banen met een contract voor onbepaalde tijd en banen met uitzicht op een vaste aanstelling (bijvoorbeeld in de vorm van een proeftijd). Voor het beroepsprestige van de baan hebben we prestigescores toegekend aan beroepsomschrijvingen volgens een schaal die door Sixma & Ultee (1984) is ontwikkeld voor Nederland. Deze schaal varieert van 13 punten (voor beroepen met het minste prestige) tot en met 87 punten (voor beroepen met het hoogste aanzien).

Bibliografie

- Brinbaum, Y. & Werquin, P. (1999). *Transitions into the Labour Market of Young People from Immigrant Families: Differentiated Pathways*, in: D. Raffé, R. van der Velden & P. Werquin (red.), *Education, the Labour Market and Transitions in Youth: Cross-national Perspectives*, Proceedings of the 1998 workshop of the European Research Network on Transitions in Youth, Edinburgh, 10-13 September 1998, 147-164.
- Heath, A. & McMahon, D. (2000). *Ethnic Differences in the Labour Market: The Role of Education and Social Class Origins*, Sociology working papers no. 2000-01, University of Oxford.
- Mansuy, M. & Schröder, L. (2001). *Young Immigrants on the Labour Market in France and Sweden*, Marseille/Stockholm: CEREQ/SOFI.
- Jonsson, J. (2002). *The Educational and Labour Market Attainment in Sweden of Immigrants and Native-born Swedes*, Paper presented at the RC28 conference on Social Stratification and Mobility, Nuffield College, Oxford, 11-14 April 2002.
- Sixma, H. & Ultee, W. (1984). *An Occupational Prestige Scale for the Netherlands in the Eighties*, in: B. Bakker, J. Dronkers & H. Ganzeboom (red.), *Social Stratification and Mobility in the Netherlands*, Amsterdam: SISWO, 29-39.